

z kapitalistických armád

VÁLEČNĚ EKONOMICKÉ TEORIE

Článek obsahuje dva příspěvky pracovníků katedry politické ekonomie a válečné ekonomiky VPA KG, které spolu tematicky souvisejí. První má obecnější charakter, druhý se věnuje dílčímu problému kritiky buržoazní válečné ekonomické teorie.

Kapitán

doc. PhDr. Jan Šelšovský, CSc.

podplukovník Ing. Jaroslav Adamík, CSc.

Válečně ekonomická teorie — součást globální strategie imperialismu

Ve snaze zvrátit historicky nevyhnutelné revoluční přeměny a zastavit proces uvolňování přešly nejreakčnější kruhy imperialismu k záměrnému zosilování mezinárodní situace. Ve stupňování zbrojení, ve válečné ekonomických přípravách států Severoatlantického paktu, stejně jako v politické a ideologické přípravě války, sehrává důležitou úlohu buržoazní válečně ekonomická věda.

Buržoazní válečná ekonomika — teorie ekonomického zabezpečování přípravy a vedení války — jako vědní disciplína vznikla v epoše imperialismu, v předvečer a v průběhu první světové války, kdy se zhroutily všechny tradiční představy o úloze ekonomiky ve válce. Celý vývoj buržoazní válečné ekonomiky svědčí o neustále vzrůstajícím významu této disciplíny v rámci buržoazní vědy i buržoazní ideologie. Objektivním základem této skutečnosti je imperialismu vlastní tendence k militarismu a válkám. Na pozadí imperialistické agresivity se totiž vytváří potřeba a společenská objednávka na poznávání, ale i „vědeckou“ obhajobu přípravy a vedení válek.

I když již před první světovou válkou vznikla celá řada prací, které se zabývaly ekonomickými otázkami přípravy a vedení války, za nejvýznamnější buržoazní válečné ekonomické dílo tohoto období je považována kniha A. C. Pigoua „Politická ekonomie války“, která vyšla v roce 1921. Tento autor, který patřil k tehdy převládajícímu neoklasickému směru buržoazní ekonomické vědy, požadoval, aby se zkoumání politické ekonomie rozšířilo i na období války. Nová část politické ekonomie má podle tohoto anglického ekonoma analyzovat vztahy mezi válkou a ekonomikou. A. C. Pigou, jako typický obhájce zájmů velkoburžoazie, maskoval třídní podstatu vojenské ekonomiky kapitalismu a vyzdvihoval „všenárodní“ cíle války.

Další vývoj buržoazního válečné ekonomického myšlení v třicátých a čtyřicátých letech zásadním způsobem ovlivnilo ekonomické učení J. M. Keynesa. Ten spojuje růst vojenské výroby a státních vojenských výdajů s řešením ekonomických a sociálních protikladů kapitalismu, ba přímo označuje militarizaci ekonomiky za hlavní metodu jejich odstranění či zmírnění. Většina současných válečné ekonomických koncepcí a apologetických teorií militarizace ekonomiky vychází z jeho učení.

V Německu, kde se v tomto období ekonomická věda jen teprve rozvíjela, měla rozhodující vliv na válečné ekonomické myšlení především tzv. historická škola. Německý fašistický směr válečné ekonomiky ovládala zvláště idea všezahrnující přípravy národního hospodářství na válku, převod značné části ekonomiky na válečné koleje již v době míru.

Mezi první a druhou světovou válkou se tak buržoazní válečná ekonomika v podstatě rozvíjela po dvou hlavních liniích. V anglosaských zemích je rozpracovávala keynesovská škola, v Německu fašističtí ekonomové. Základní rozdíl obou škol vyplýval z rozdílnosti politických a ekonomických zájmů finančního kapitálu fašistického Německa angloamerického bloku. Třídní podstata však byla stejná. V obou případech šlo o upevnění moci monopolů a o narůstání vojenského státně monopolistického řízení ekonomiky. Mezi dvěma světovými válkami vykristalizovala i tendence vyčlenit válečnou ekonomiku jako samostatný vyučovací předmět.

Významným mezníkem vývoje buržoazní válečné ekonomiky byla druhá světová válka. Její ukončení je počátkem prudkého rozmachu buržoazního válečného ekonomického myšlení, které si našlo cestu do škol i vládních institucí a postupně se sta-

lo **organickou součástí globální strategie státně monopolistického kapitalismu**. Tvorbě však nejen ekonomickou stránku teorie i praxe politickostrategického přístupu soudobého finančního kapitálu, zvláště amerického, nýbrž se stalo i nedílnou součástí oficiální přípravy a vzdělávání vládnoucích elit buržoazní společnosti, součástí formování buržoazního světového názoru.

Válečná ekonomika se vyučuje nejen na vojenských vysokých školách, včetně akademie NATO v Římě, ale i na řadě civilních univerzit. V anglosaských zemích pod názvem ekonomika obrany, v západoevropských zemích většinou jako vojenská ekonomika. Největší vklad k rozvoji buržoazní válečné ekonomiky ovšem přinesly specializované vojensko-civilní vědeckovýzkumné instituce zvláště ve Spojených státech, jako je např. Institut pro analýzu problémů obrany, Hudsonův institut, RAND Corporation apod. Ne náhodou se v posledně jmenované instituci zrodila kniha Ch. J. Hitcha a R. N. Mc Keana „Ekonomika obrany v nukleárním věku“, která vyšla v několika vydáních a je považována za základní moderní dílo buržoazní válečné ekonomické teorie po druhé světové válce. Ne náhodou také oba tyto specialisté přímo pracovali v Kennedyho administrativě a podíleli se na vypracování systému programování válečné ekonomických příprav, který byl postupně uplatněn nejen v USA, ale i v dalších zemích NATO.

O tom, jaký význam přikládají vládnoucí kruhy zemí Severoatlantického paktu válečné ekonomice, svědčí i ta skutečnost, že k teoretickým otázkám ekonomického zabezpečování vojenské síly imperialismu se pořádají různé konference a sympozia. Např. v roce 1976 se na Velitelské akademii bundeswehru v Hamburku konalo sympozium „Základní otázky válečné ekonomiky“, jehož se zúčastnilo značné množství teoretiků i specialistů z praxe nejen z celé NSR, ale i z dalších států NATO.

Buržoazní válečná ekonomika jako subčást globálních teoretickostrategických koncepcí imperialismu plní z nejobecnějšího pohledu dvě základní funkce. V **prakticko-poznávací funkci** teoreticky zdůvodňuje a doporučuje příslušné nástroje pro hospodářskou politiku státně monopolistického kapitalismu v oblasti ekonomického zabezpečování agresivních příprav imperialismu na válku proti socialistickým zemím a národně osvobozenkému hnutí. V **ideologicko-apologetické funkci** se především zaměřuje na obhajobu militarizace ekonomiky a válečné ekonomických příprav vcelku prostřednictvím různých politickoekonomických teoretických konstrukcí. Tím vý-

razně vstupuje do struktury soudobé buržoazní ideologie.

Buržoazní válečně ekonomická věda od svého vzniku až po současnost v podstatě vytvořila a vytvořila nějaký ucelený teoretický systém, nýbrž představuje **heterogenní soubor rozličných teorií a koncepcí**. Jejimi charakteristickými rysy je nevědecký a metafyzický přístup, absolutizace určité stránky a jevu, nereálné závěry, které vedou k avanturismu válek. Jejimi představiteli přitom nejsou jen buržoazní ekonomové, ale i celá řada významných buržoazních vojenských odborníků a politiků.

Z hlediska politickoideologického je možné členit buržoazní válečnou ekonomiku na liberální a reakční teorie, z hlediska historicko-teritoriálního na angloamerický (anglosaský) a západoevropský (německý fašistický) směr, z hlediska přístupu na politickoekonomický a vojenskoekonomický směr, z aspektu teoretického zázemí pak na historicko-sociální a abstraktně logický směr buržoazní ekonomické vědy (v rámci abstraktního proudu podle jeho základních větví na neoklasický a keynesiánský proud). Současná oficiální válečně ekonomická teorie, v níž vedoucí místo zaujímají američtí váleční ekonomové, však ekleticky čerpá v podstatě ze všech směrů a proudů. Přitom se prohlašuje její reakční charakter, zvláště antikomunismus a antisovětlismus a stále více vyslovené otevřená antihumánnost.

Při sledování historické genese buržoazního válečně ekonomického myšlení je patrné, že se vyvíjelo v závislosti na:

- změnách v charakteru války,
- historické tendenci ke stále těsnějšímu vztahu mezi válkou a ekonomikou,
- vývoji prostředků vedení ozbrojeného zápasu,
- vývoji vojenskopolitických a vojenskostrategických koncepcí a doktrín,
- vývoji buržoazní ekonomické vědy,
- změnách v poměru sil ve světě mezi socialismem a kapitalismem i uvnitř kapitalistické soustavy.

Buržoazní válečná ekonomika vždy byla nezbytnou součástí buržoazní vědy a ideologie. Dnes je však buržoazní literatura přímo přesytna úvahami o úloze a významu zbrojení, o ekonomických aspektech přípravy na válku. Zaměřenost na tuto oblast není vůbec náhodná. Odráží rostoucí potíže ekonomického i politického vývoje kapitalismu, především selhání politiky státně monopolistického regulování ekonomiky vybudované na keynesovských základech a krachu reformistické koncepce „státu blahobyti“. Nástup neokonzervatis-

mu v USA, Velké Británii a v dalších kapitalistických zemích, který se výrazně orientuje na vojenskou sílu, na politiku stupňování válečně ekonomických příprav, je vyjádřením ztráty víry buržoazní ideologie v úspěch v mírovém soutěžení se světem socialismu v podmínkách uvolňování mezinárodního napětí.

Stále více se však stává zřejmým, že v důsledku změněného poměru sil ve světě mezi kapitalismem a socialismem, se orientace na zbrojení, na cestu ozbrojené likvidace socialismu dostává do slepé uličky. Tato skutečnost se odráží nejen v nereálnosti buržoazních vojenskostrategických koncepcí, ale i v **krizi buržoazní válečně ekonomické teorie**.

Tato krize buržoazní válečné ekonomiky je dále násobena neúspěchem vojenskohospodářské politiky státně monopolistického kapitalismu, zaměřeného na stimulující funkci militarizace ekonomiky. Ukazuje se, že militarizace hospodářství a zvyšování vojenských rozpočtů vede k nebylé inflaci, k růstu nezaměstnanosti, ke zpomalení ekonomického růstu. Tzn., že její účinek je právě opačný, než předpokládali buržoazní ekonomové.

Přes existující krizi buržoazního válečně ekonomického myšlení — anebo právě proto — kladou dnes, více než kdy jindy v minulosti, představitelé vojenskoprůmyslového komplexu USA důraz na válečně ekonomickou teorii, jejíž úlohou je „vědecky“ zdůvodňovat světovému míru nebezpečný avanturismus vládnoucí elity Spojených států. Buržoazní válečná ekonomika se rovněž podílí na fabrikaci nové podoby dávno překonaných klíš buržoazní propagandy, jako je tzv. „sovětská válečná hrozba“, „komunistické nebezpečí svobodnému světu“ apod., kterých se využívá v manipulaci s veřejností kapitalistického světa. Také dnes je proto aktuální Leninovo varování: „Je možné, že hlavním prostředkem, jímž jsou masy zatahovány do války, jsou právě ta sofismata, jimiž operuje buržoazní tisk.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 33, SNPL, Praha 1955, s. 446.)

Z toho důvodu se dnes zvyšuje význam a nezastupitelné místo socialistické válečně ekonomické teorie při kritice a boji s buržoazními válečně ekonomickými názory a koncepcemi. Jejím úlohou je odhalovat třídní podstatu, avanturismus a antihumánnost současných buržoazních válečně ekonomických teorií a objasňovat z marxisticko-leninských pozic ekonomické otázky války a míru, jednoty budování a obrany socialismu, poukazovat na mírovou alternativu světového vývoje, jak je ztělesněna v mírovém programu XXVI. sjezdu KSSS.